

OM RUNAMO-RUNERNE

af Svend Brandbjerg

En kvartærgeolog er i felten og står med sin lille spade i færd med at indsamle en prøve, da en forbigående spørger: Hvad laver du dog her ?

Geologen forklarer det - og snakken går. Men af og til hænder det, i hvert fald i Danmark, at samtalen udvikler sig lidt i retning af ”Goddag Mand - Økseskaft”, for folk, der går og roder i jorden bliver ofte anset for at være arkæologer.

Og det kan endda gå så ”galt”, at manden med spaden bliver spurgt, om han kender Dronning Margrethe ?

”Hun graver jo osse !”

Så er man, for ikke at tabe for meget ansigt, nødt til at forklare, hvad forskellen på geologi og arkæologi er, og det kan jo godt være svært, for de to fag overlapper hinanden på mere end en måde. Geologien holdt ikke op med at være geologi, da mennesket indvandrede, og der er faktisk geologer, der samarbejder med arkæologerne - og omvendt. Men dette samarbejde er ikke altid foregået lige gnidningsløst. Brävallaslaget om Runamo-runerne er et eksempel på, at det har knirket lidt, men da alle personer, som var impliceret i striden nu forlængst er døde, kan historien godt fortælles, uden at der stikkes noget under stolen.

Det var ingen mindre end Saxo Grammaticus, Absalons klerk og historieskriver, der spillede bolden op, da han i slutningen af 1100-tallet i forordet til sin ”Danmarks Krønike” i beskrivelsen af de østdanske provinser, Skåne, Halland og Blekinge, indflettede: I Blekinge er der ellers en klippe, over hvilken der går en fodsti, som er oversæet med ”sære skrifttegn”

Havde Saxo ikke omtalt de ”sære skrifttegn” i klippen ved Runamo, havde Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab nok ikke i 1832 bevilget 200 rigsdaler sølv og udpeget tre lærde til at studere det fænomen, som hverken Kong Valdemars udsendinge eller mellemliggende århundreders ”antikvarer” havde kunnet give nogen forklaring på.

Det blev den runekyndige sprogmand Finn Magnusen, historikeren Chr. Mølbech og geologen, professor J.C. Forchhammer, der med bistand af maleren C.F. Christensen fik opgaven tildelt. De rejste juli 1833 til Runamo, der ligger i Bräkne-Hoby sogn nær Karlshamn. Da klippen var blevet rensat for græs og jord gik de i gang med arbejdet. I klippen findes en ca. 70 cm bred diabasgang, der med et lidt slingrende forløb kan følges 40 m i nord-sydlig retning. Diabasen er gennemsat af en mængde sprækker, der dels står vinkelret på gangkontakten og dels danner en vinkel på ca. 45° med denne. Det var dette krydsende sprækkemønster, som dannede de ”sære skrifttegn”, Saxo havde omtalt.

Det blev Forchhammer, der som geolog var "aldeles ubekendt" med runer, som blev sat til at afgøre, hvad der var naturens værk og hvad der var "kunstigt" og kunne anses for at være skrifttegn indhugget af mennesker. Det "kunstige" blev trukket op med kridt, og så gik tegneren i gang.

Udsnit af diabasgangen ved Runamo. Øverst er vist de naturlige sprækker, nederst ses de sprækker, der tolkedes som runer, stærkt optrukket. Efter Worsaae 1844.

Men Runamo runerne var ikke sådan at tyde. Det var først, da Finn Magnusen fandt på at læse dem baglæns - fra højre til venstre - at tegnene gav mening. Navnet "Hildekinn" dukkede op og dernæst et kvad, der tilsyneladende handlede om Brävallaslaget, hvor den svenske kong Hring slog Harald Hildetand og tog Skåne fra Danerne.

I 1834 udgav Finn Magnussen en foreløbig meddelelse om sin opdagelse, som vakte stor opsigt i videnskabelige kredse, men inden den endelige beskrivelse af Runamo runerne forelå i 1841 i form af en 750 sider afhandling i Videnskabernes Selskabs skrifter, i kvartformat med 12 kobberstukne tavler, havde kritiske røster allerede rejst sig.

To svenske professorer, kemikeren J.J. Berzelius og Sven Nilsson i Lund, som begge havde besøgt Runamo lokaliteten, mente at "tegnene" var et naturspil, der intet havde med runer at gøre. Men Finn Magnussen var en stor autoritet, og han blev støttet af den højt ansete og respekterede professor Forchhammer.

Det blev en ung arkæolog J.J.A. Worsaae, der endeligt kom til at sætte punktum i Runamo-sagen. Da han i 1844, ledsaget af kunsteren Chr. O. Zeuthen, rejste til Runamo, bød Christian den VIII ham farvel med ordene: "Reis med Gud, men kom strax til mig med Deres Udbytte, som jeg nu er meget spændt på at see". Christian den VIII var nemlig stærkt interesseret i både arkæologi, naturvidenskab og kunst.

Da Worsaae var vendt hjem og havde forelagt kongen sine resultater og vist Zeuthens tegninger og gipsafstøbninger, måtte Christian den VIII holde sig på maven af bare latter over denne mageløse historie. "Aah, de Lærde og så den tykke Bog om Runamo" gentog han for sig selv imellem latteranfaldene. Men inden kongen sluttede audiensen, formanede han den unge kandidat Worsaae "Glem ikke at behandle Deres hæderlige Modstandere skaansomt".

Allerede i november samme år udkom Worsaaes afhandling "Runamo og Bravallaslaget". Geologen og præsten Axel Garboe, der i sin bog "Geologiens historie i Danmark" udførligt beretter om tildragelserne omkring Runamo, skriver om Worsaaes indsats: "Det var en uhørt dristighed at træde op imod sådanne autoriteter som Finn Magnussen og Forchhammer, ja imod hele Videnskabernes Selskab. Ville de ikke alle blive latterliggjort og den arkæologiske forskning skadet?". Så galt gik det nu ikke, men det kom ikke til at gå stille af. Ved et møde i Videnskabernes Selskab den 29. november 1844 fremsatte Forchhammer, der af Worsaae var blevet gjort hovedansvarlig for Finn Magnussen runologiske fejltagelser, nogle kradse "Bemærkninger til Candidat Worsaae". Det irriterede især Forchhammer stærkt, at det var en ikke-geolog, der kritiserede hans evne til at skelne mellem, hvad der var naturlige og hvad der var "kunstige" revner i en diabasgang.

Men Forchhammer var alligevel stor nok, og havde tilpas mange strenge at spille på, til inden længe at genoprette et venskabeligt forhold til den unge kandidat Worsaae - der i øvrigt endte sine dage som en berømt og højt fortjent arkæolog, kammerherre og Storkorsridder af Dannebrog.

Runamo historiens morale må være denne: Hvad enten du er amatørgeolog eller geolog af profession, bør du ikke blive fornærmet, snarere beæret, hvis du bliver antaget for at være arkæolog - på linie med Worsaae og Dronning Margrethe.